

Frida Gogstad

Trykklette objektspronomen

En undersøkelse av trykklette objektspronomen i norsk setningsstruktur og generativ syntaks.

Bacheloroppgave i NORD2901 nordisk for lektorstudenter

Veileder: Kristin Melum Eide

Juni 2021

Frida Gogstad

Trykklette objektspronomen

En undersøkelse av trykklette objektspronomen i norsk setningsstruktur og generativ syntaks.

Bacheloroppgave i NORD2901 nordisk for lektorstudenter
Veileder: Kristin Melum Eide
Juni 2021

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for språk og litteratur

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

Formålet med denne bachelor-oppgaven er å undersøke hvor de trykklette objektspronomenene står i setningsstrukturen, og hvordan disse kan analyseres i CP-TP-VP-systemet. Oppgaven tar utgangspunkt i frase-kjerne-status-teorien og tilnærminger til Holmbergs generalisering, som gir belegg for at trykklette objektspronomen er hierarkisk strukturert i forhold til de andre elementene i setningen. De trykklette objektspronomenene bør derfor ha en plass i den syntaktiske analysen der etter. Free Ride-analysen er et forslag til hvordan de trykklette objektspronomenene kan analyseres, som går ut på at det trykklette objektet «haiker» med verbet når verbet projiserer oppover i CP-TP-VP-systemet. I CP-delen står dermed objektet høyreadjungert fra verbet under kjerneposisjonen i C-projeksjonen. Analysen har imidlertid områder med forbedringspotensial, men er et godt utgangspunkt for videre forskning på feltet.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	1
1.0 Innledning	3
1.1 Introduksjon.....	3
1.2 Bakgrunn for oppgaven	3
2.0 Metode	3
2.1 Metodeinnledning.....	3
2.2 Introspeksjon som metode.....	4
2.3 Styrker og svakheter ved introspeksjon som metode.....	4
3.0 Problematikken	5
3.1 CP-TP-VP-systemet.....	5
3.2 Trykklette pronomener i CP-TP-VP-systemet	6
4.0 Teori og analyse	8
4.1 Trykklette og trykketunge pronomener	8
4.2 Frase-kjerne-status	8
4.3 Objektskifte og tilnærminger til Holmbergs generalisering	9
4.3.1 Kort objektskifte.....	10
4.3.2 Holmbergs generalisering	10
4.3.4 Hvorfor skifter trykklette pronomener?	11
4.4 Analyse av setninger med trykklette objektspronomen i CP-TP-VP.....	12
4.4.1 Utvidelse av C-projeksjonen	12
4.4.2 Free Ride-analysen.....	12
5.0 Diskusjon	14
6.0 Avslutning	18
7.0 Figurliste	19
8.0 Referanseliste	20

1.0 Innledning

1.1 Introduksjon

I denne bacheloroppgaven ønsker jeg å undersøke hvordan de trykklette objektspronomenene oppfører seg i norsk setningsstruktur, og hvordan de kan analyseres i norsk generativ syntaks. Trykklette pronomen som ulike setningsledd oppfører seg annerledes enn nomenfraser med de samme funksjonene. Av tidligere forskning på denne problematikken er teorien til språkforskeren Anders Holmberg av stor relevans, og det er fortrinnsvis tilnærminger til Holmbergs generalisering jeg bruker for å undersøke problemstillingen, i tillegg til frase-kjerne-status-teori. CP-TP-VP-systemet er et standardformat for generativ grammatikk, som jeg tar utgangspunkt i for analyser av setningsoppbygging i oppgaven.

1.2 Bakgrunn for oppgaven

Min interesse for temaet startet på mange måter i en samtale med en venn. Vi snakket om en kompis, Ole, hvor min venn sier «Ole gjør det hele tiden». Jeg svarer overrasket «Gjør'n?!». Vennen min ser på meg med et oppgitt uttrykk i ansiktet og sier «Nei, ikke Jørn, Ole!». Jeg hadde dratt sammen «gjør» og «han», som muntlig høres ut som navnet «Jørn». Dette er ikke et uvanlig fenomen i en rekke dialekter rundt om i landet. Denne samtalen sådde et frø hos meg, og i ettertid ble jeg bevisst på hvordan både jeg selv og andre «drar sammen» ord når vi snakker. Dette kalles klitisering, og er et relativt muntlig fenomen. Fenomenet gjorde meg nysgjerrig på setningsstrukturen til denne typen setninger. De klitiserende elementene er trykklette pronomen, og ser ut til å henge på et annet element i setningen, som et fonetisk segment. Selv om det er fonetisk redusert, stammer det fra et trykklett pronomen slik at det i den syntaktiske strukturen burde ha sin egen plass. I denne oppgaven vil jeg undersøke hvor de trykklette objektspronomenene står i setningsstrukturen på norsk, og hvordan de kan bli analysert i trestrukturen.

2.0 Metode

2.1 Metodeinnledning

Oppgaven baserer seg på et litteraturstudium, hvor jeg vil undersøke de trykklette pronomenene i objektplassen i setningsstrukturen ved å se på frase-kjerne-status-teorien og tilnærminger til Holmbergs generalisering. Funnene fra litteraturen overføres til data for å undersøke problemstillingen i oppgaven.

2.2 Introspeksjon som metode

Å undersøke språk er en empirisk vitenskap, som betyr at dataene vi bruker er viktige. Datainnsamling kan skje på flere måter; man kan for eksempel bruke informanter, introspeksjon eller undersøke allerede produserte tekster. I denne oppgaven er introspeksjon brukt for å konstruere og vurdere eksempler. Denne metoden går ut på at forskeren undersøker hva som er grammatikalsk eller ikke, ut ifra egen språkfølelse (Johannessen, 2003, s.138-139). Forskeren bruker dermed sitt eget språk som utgangspunkt, og undersøker hva som er akseptabelt eller ikke, ved å se på ulike egenkonstruerte setninger og fraser (Johannessen, 2003, s. 139).

2.3 Styrker og svakheter ved introspeksjon som metode

En av de problematiske sidene ved metoden er at det verken er mulig for andre forskere å etterprøve dataene, eller å si noe om riktigheten av dataene, fordi det er data fra en forskers egen idiolekt¹ (Johannessen, 2003, s. 139). Av samme grunn kan det være vanskelig å si hvor gyldige hypotesene/teoriene som blir dannet på grunnlag av dataene kan være. Det er dessuten mange som har en ukorrekt oppfatning av hvordan egen språkbruk egentlig er (Johannessen, 2003, s. 139). I tillegg kan mangelen på tilførsel fra andres språkbruk føre til at man går glipp av andre verdifulle data (Johannessen, 2003, s. 139).

Å bruke introspeksjon som metode har også fordeler. For det første er det at forskeren ikke trenger å rikke seg av flekken en av de tydeligste positive aspektene ved metoden (Johannessen, 2003, s. 133). Forskeren er heller ikke avhengig av andre informanter i forskningen. Disse faktorene gjør at forskeren står relativt fritt i forbindelse med prosjektets tidsskjema og geografiske forhold. I tillegg er det slik at når vi undersøker språk og grammatikk må introspeksjon gjerne brukes til en viss grad uavhengig av andre metoder, for å vurdere de innsamlede dataene fra informanter (Johannessen, 2003, s. 140). Slik brukes introspeksjon uansett om det er primærmetoden for å samle inn data eller ikke, for å vurdere hva grammatikken faktisk tillater.

I denne oppgaven er eksemplene som er konstruert basert på dialekten mi fra Østlandet. De er konstruert for å illustrere språket på en autentisk måte, slik at problemstillingen og tematikken

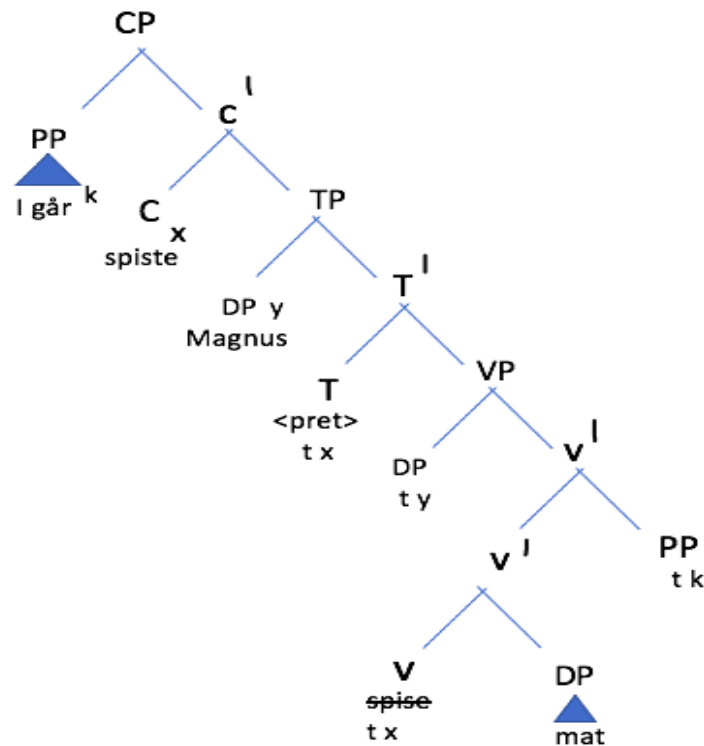
¹ En idiolekt er den delen av språkbruken som oppfattes som egenartet for enkeltmennesket (Mæhlum & Røyneland, 2012, s. 26).

i oppgaven blir tydeliggjort. En svakhet ved denne metoden er at det kun er min idiolekt som blir uttrykt i eksemplene. Andre dialekter i landet kan ha og/eller godta annerledes forekomst av trykklette objektspronomen, noe jeg ikke får undersøkt ved å kun konstruere mine egne eksempler. Det kunne absolutt ha vært både interessant og fruktbart å hente inn empiri fra andre informanter om temaet, for eksempel fra ulike dialekter rundt om i landet, men omfanget av oppgaven ville da blitt betydelig mye større. Eksemplene er i tillegg ikke konstruert for å undersøke forekomst eller hyppighet, men for å eksemplifisere et språklig fenomen vi allerede vet at forekommer. Jeg anser derfor ikke det at jeg ikke har innhentet eksempler fra informanter som en stor svakhet ved metoden min, da eksemplene kun skal brukes for å illustrere et fenomen. Jeg har derfor valgt et studium av relevant litteratur om grammatisk teori, som appliseres på et nytt datasett, nemlig setninger konstruert ved bruk av introspeksjon.

3.0 Problematikken

3.1 CP-TP-VP-systemet

For å illustrere problemet på en effektiv måte vil jeg bruke CP-TP-VP-systemet, som er et standardformat for analyse innenfor generativ grammatikk. Redegjørelsen for analysen er basert på Tor A. Åfarli og Kristin M. Eide sin «Norsk generativ syntaks» (2003). Frasekjerne-status-teorien er på mange måter et premiss for CP-TP-VP-systemet, ved at språket er hierarkisk strukturert. Ved å gjøre en derivasjon av ei setning vil jeg gå igjennom CP-TP-VP-systemet. «I går spiste Magnus mat» er setningen jeg vil bruke, og den kan bli analysert på følgende måte:

Figur 1: analyse av setningen «I går spiste Magnus mat».

Systemet er delt i tre deler; CP-delen, TP-delen og VP-delen. Setningen «starter» nede i VP-delen, og projiserer seg oppover til TP-delen og CP-delen. I VP-delen ser vi argumentstrukturen til verbet «spise», hvor subjektet «Magnus» er i spesifikatorposisjonen (<spes, XP) og det direkte objektet «mat» er i komplimentsposisjonen (<komp, XP>). Flytting av verbet og subjektet opp til TP-delen er motivert av tempus, hvor subjektet, som er spesifikator til verbet, flytter opp til <spes,TP>, mens verbet flytter til T-kjernen som, i dette tilfellet, gir verbet preteritum. CP-delen avgjør hva slags setning vi har med å gjøre. I dette tilfellet er det en deklarativsetning, hvor predikatsadverbialet «i går» er tematisert, og har derfor flytta til <spesCP>. Fordi norsk er et V2 språk, flytter verbet opp til kjerneposisjonen i C-projeksjonen.

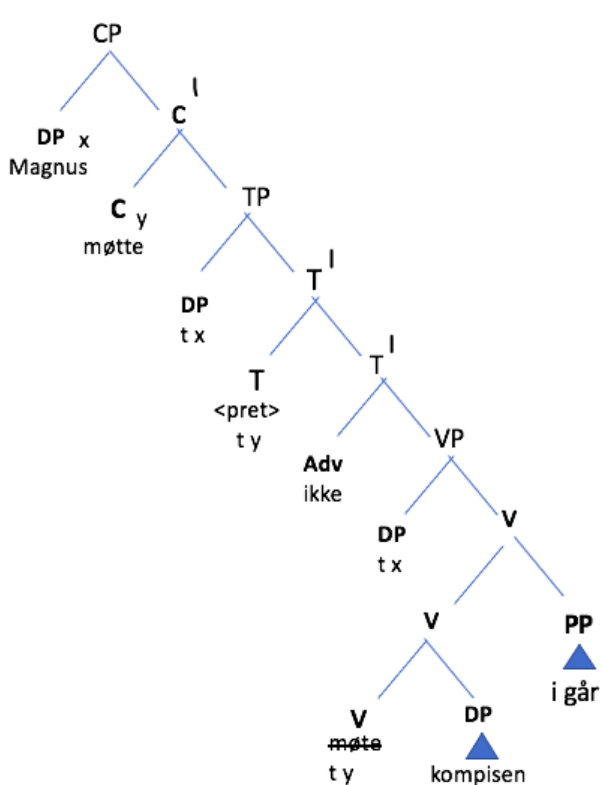
3.2 Trykklette pronomen i CP-TP-VP-systemet

I norsk kan pronomen være trykklette, som vil si at de mangler primærtrykk. Pronomen kan være subjekt, direkte objekt og indirekte objekt i norske setninger. De kan også være en del av et predikatsadverbial. I eksempel (1) har setning a et trykksterkt nomen i direkte objektsposisjon og setning b et trykksterkt pronomen i direkte objektsposisjon (markert

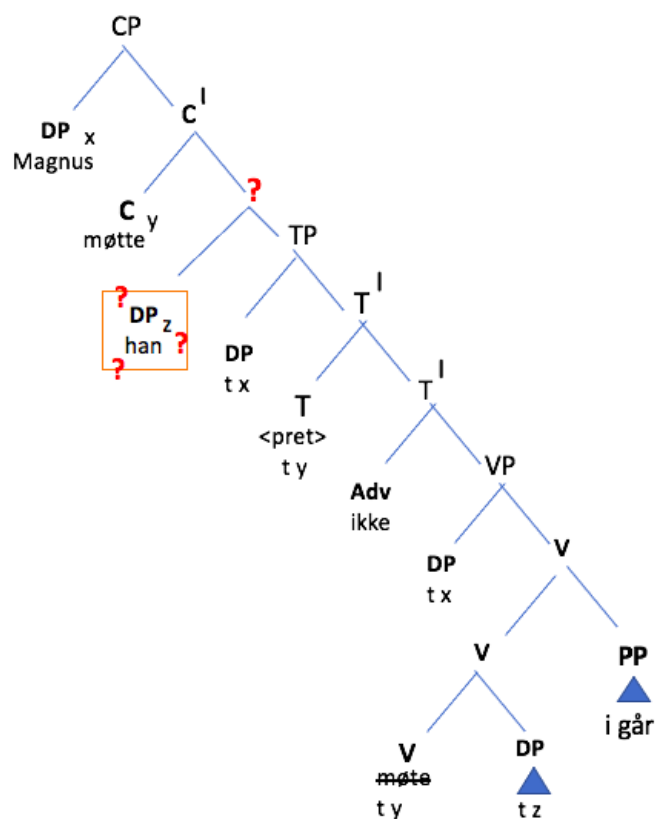
trykksterkt med store bokstaver), mens setning c har et trykklett pronomen i direkte objektsposisjon. I undersetningene i d og e er både subjektet og det direkte objektet trykklette pronomen, i tillegg til at det indirekte objektet også er et trykklett pronomen i undersetningen i eksempel e.

- (1) a. Magnus møtte ikke kompisen i går.
- b. Magnus møtte ikke HAN i går.
- c. Magnus møtte *han* ikke i går.
- d. Magnus sa at *han* ikke møtte *han* i går.
- e. Magnus sa at *han* ikke skulle ha gitt *han* *den*.

Hvis vi sammenligner (1a) med (1c) ser vi at «Magnus» og «han» står på forskjellige sider av «ikke». Av eksempel (1) ser vi at det trykklette pronomenet i objektsposisjonen har en annen plass i leddstillingen enn de trykksterke direkte objektene; det står før setningsadverbialet «ikke», mens de trykksterke står bak. Se nå på den syntaktiske analysen av disse setningene: «Magnus møtte ikke kompisen i går» / «Magnus møtte han ikke i går».

Figur 2: analyse av setningen «Magnus møtte ikke kompisen i går».

Figur 3: analyse av setningen «Magnus møtte han ikke i går».

I både figur 2 og 3 er analysen gjort fra dypstruktur til overflatestruktur. Problemet som oppstår i figur 3 er at det trykklette pronomenet «han», som er direkte objekt i setningen, ikke har en plass i overflatestrukturen. Dette er et brudd på projiseringsprinsippet, som sier at alle av verbets obligatoriske semantiske roller må være synlige i syntaksen (Åfarli & Eide, 2003, s. 110). I dypstrukturen står «han» som argument til verbet, men når verbet flytter ut av VP, til TP for å få tempus og videre til CP, finnes det ikke lenger noen argumentplass, komplimentsposisjon, til det direkte objektet etter verbet. Hvor står egentlig objektene som er trykklette pronomen i setningsstrukturen?

4.0 Teori og analyse

4.1 Trykklette og trykkstunge pronomen.

Trykkstunge (eller trykksterke) pronomen har mer eller mindre den samme distribusjonen som nomen. Dette ser vi eksempelvis i (2):

- (2) a. Jeg møtte HAN i går.
b. Jeg møtte Magnus i går.

Trykklette pronomen i objektsposisjonen skiller seg fra de trykksterke i objektsposisjon ved at de ikke opptrer i samme posisjon som trykksterke pronomen når setningen inneholder et (eller flere) setningsadverbial (er), og det er en hovedsetning med ett finitt verb (Hellan & Platzack, 1999, s. 126-127). Når objektet er et trykklett pronomen opptrer det til venstre for setningsadverbialet, og dermed i posisjonen rett etter verbet, mens et trykksterkt pronomen vil være til høyre for setningsadverbialet (Hellan & Platzack, 1999, s. 126-127). Verken et trykksterkt pronomen eller et nomen kan opptre til venstre for setningsadverbialet. Trykklette pronomen i subjektposisjonen og etter preposisjoner, samt pronominaler adverbialer opptrer også annerledes enn trykksterke pronomen i samme posisjon. Dette er likevel utenfor denne oppgaven, da fokuset mitt skal være på pronomen i objektsposisjon.

4.2 Frase-kjerne-status

At ord står sammen i en frase innebærer at de er gruppert sammen hierarkisk (Åfarli & Eide, 2003). En frase kan vi se på som en gruppe ord som kommer i samla flokk, hvor det er bestemt hvem i flokken som skal gå først, i midten, til sist osv. Kjernen i en frase bestemmer frasens kategori, så dersom kjernen er et verb vil frasen være en verbfrase (Åfarli & Eide, 2003, s. 28). Vi kan se på kjernen som det mest sentrale elementet i frasen, fordi det typisk

ikke kan utelates i setninger (Åfarli & Eide, 2003, s. 28). Kjernen bestemmer også distribusjonen til frasen, som vil si at i en verbfrase med spesifikator og kompliment, er det verbet som er «sjefen» i setningen.

Når trykklette pronomener klitiseres til verten sin, som ett fonetisk segment, dras ordene sammen. Anekdoten som innledet oppgaven, illustrerer at klitiserende elementer kan høres ut som ett ord. Hvis vi ser på de trykklette pronominalene i setningsstrukturen, kan det nesten se ut som at disse må stå i samme prosodiske frase som verten sin. I (3) ser vi to av eksemplene i (1) hvor det trykklette objektspronomenet (og det trykklette subjektspronomenet i b) er klitisert som et fonetisk redusert segment til verbet.

- (3) a. Magnus møttén ikke i går.
b. Magnus sa at́n ikke møttén i går.

Men siden de klitiserende elementene stammer fra et trykklett pronomen kan det ikke være en prosodisk frase. Det kan derimot være slik at de trykklette pronomenerne kan stå i samme frase som verbet, som en del av en verbfrase. De trykklette objektspronomenene er komplementer som tar opp komplimentsplassen til verbet i trestrukturen (Åfarli & Eide, 2003, s. 29). Da blir verbet kjernen i frasen, og styrer frasens distribusjon. CP-TP-VP-systemet dikterer at komplementet står hierarkisk nærmere kjernen enn spesifikatoren, fordi komplementet er adjungert ut av samme knute som verbet (Åfarli & Eide, 2003, s. 29). Den hierarkiske strukturen i språket er likevel ikke alltid direkte observerbar (Åfarli & Eide, 2003, s. 25). Som sett i figur 2 og 3 har de trykklette pronomenerne en annen distribusjon enn trykklette pronomener og nomenfraser i overflatestruktur. På denne måten er det sannsynlig at språket består av hierarkiske strukturer som påvirker distribusjonen til ordene, som blant annet de trykklette pronomenerne, og at denne strukturen er iboende i språket.

4.3 Objektskifte og tilnærminger til Holmbergs generalisering

Objektskifte og tilnærminger til Holmbergs generaliseringsteori kan forklare distribusjonen av de trykklette pronomenerne i norske setninger nærmere. At trykklette pronomener i objektsposisjon må flytte foran negasjon og andre adverb i setninger er nemlig et karakteristisk trekk ved de skandinaviske språkene, og blir kalt objektskifte (Hellan & Platzack, 1999, s. 127). Selv om vi finner dette mønsteret i alle de skandinaviske språkene er det likevel forskjeller mellom språkene vedrørende blant annet determinative fraser som

objekter, i tillegg til at for eksempel svensk har ulike former for objektsskifting, mens vi på norsk kun har det som beskrives som kort objektsskifte (Hellan & Platzack, 1999, s. 128-134).

4.3.1 Kort objektsskifte

Som nevnt er det kun når det er snakk om trykklette pronominalt objekter at det skjer objektsskifte i norsk. Vi ser på setningene i (4) a-e for å se nærmere på objektsskifte:

- (4) a. Han så henne ikke.
- b. *Han så ikke henne.
- c. Han så ikke jenta.
- d. Han så ikke HENNE.
- e. *Han så jenta ikke.

I setning (4) a har «henne» undergått objektsskifte, fordi objektet er trykklett og pronominalt. I (4) b derimot, er det ikke objektsskifting, noe som gjør setningen ugrammatisk fordi objektet er et trykklett pronominalt objekt. I setning c er objektet en determinativfrase, som gjør at det ikke blir objektsskifting. I d er b gjentatt med det pronominalt objektet i store bokstaver. Store bokstaver indikerer tungt trykk på det pronominalt objektet, og som vi ser vil det være grammatisk med et pronominalt objekt som ikke har undergått objektsskifting dersom det er trykk tungt. I den siste setninga, e, har determinativfrasen undergått objektsskifting, noe som gjør setningen ugrammatisk, fordi dette er en frase som verken er pronominal eller trykklett.

Objektsskifte skjer også i setninger som inneholder indirekte objekt og direkte objekt. Det direkte objektet står til høyre for det indirekte objektet, og ved objektsskifte beholder de to objektene denne rekkefølgen (Hellan & Platzack, 1999, s. 131). Eksempelvis (5):

- (5) a. Magnus ga han den ikke.
- b. *Magnus ga ikke han den.
- c. *Magnus ga han ikke den.

4.3.2 Holmbergs generalisering

Definisjonen av Holmbergs Generalisering presenteres i (6):

- (6) Objektskifting av et element X fra komplementposisjonen til et verb V skjer kun hvis V har flytta ut av VP. (Zwart, 1994, s. 229).

Ifølge Holmbergs generalisering er objektskifte avhengig av verbflytting, i den forstand at det kun skjer objektskifte dersom verbet har flytta ut av VP, opp til TP og videre til CP i den syntaktiske strukturen (Hellan & Platzack, 1999, s. 126, 134). Det vil altså ikke være objektskifte i setninger med hjelpeverb eller i undersetninger, fordi verbet i disse setningene blir stående i VP i den syntaktiske strukturen. Det kan vi se i setningene i (7) under:

- (7) a. Jeg hatet henne ikke.
b. Jeg kunne ikke hatet henne.
c. Jeg trodde at du ikke hatet henne.

Den første setningen inneholder ikke hjelpeverb, og det er heller ingen undersetning. Verbet flytter oppover i den syntaktiske strukturen til TP hvor det får tempus, og videre opp til C-posisjonen. Dermed skjer det et objektskifte, fordi verbet har flytta ut av VP-delen. I setning b og c derimot, har det ikke skjedd objektskifte. Det er fordi setning b inneholder hjelpeverket «kunne», som tar opp plassen i C i den syntaktiske strukturen. Dermed flytter ikke verbet «hatet» ut av VP, og det trykklette pronominale objektet blir stående som siste ledd i setningen. I setning c står «at» i C-posisjonen, fordi det er ei undersetning. Subjektet opptrer dermed i <spes, TP> og verbet flytter ikke til CP-delen, fordi C-posisjonen er «opptatt» av «at»-subjunksjonen.

4.3.4 Hvorfor skifter trykklette pronomener?

Det finnes flere teorier for hvorfor trykklette pronominale objekt undergår objektskifte. Holmberg presenterte tidlig en teori om at trykklette pronomener skifter fordi de har morfologisk kasus (Holmberg, 1999, s. 22). Denne teorien er ikke tilfredsstillende, fordi den blant annet ikke forklarer hvorfor pronomener uten kasus, som *den* og *det*, også kan skiftes. Holmberg har også argumentert for at trykklette pronominale objekter undergår objektskifte for å unngå å være i fokusdomenet i setningen. Når de trykklette pronominale objektene flyttes ut av verbfrasen fungerer objektskifte som en defokuserende operasjon (Holmberg, 1999, s. 22-23).

Andre mener at objektskifte handler om informasjonsstruktur (Josefsson, 2010, s. 19-20). Motivasjonen til objektskifte er en fundamental egenskap i språket, hvor vi ser en generell tendens til at ny informasjon kommer senere i setningsstrukturen, og at gammel informasjon dermed kommer til venstre i en setning (Josefsson, 2010, s. 19-20). Typisk for trykklette pronominaler objekter er at de har deiktisk referanse, altså at de presenterer tematisk informasjon, eller informasjon om noe som har blitt referert til før (Josefsson, 2010, s. 20). Dermed er det å forvente at de trykklette objektspronomenene vil opptre tidligere i setningen enn for eksempel objekter som er nomen.

4.4 Analyse av setninger med trykklette objektspronomen i CP-TP-VP

Når vi analyserer setninger med trykklette pronomen som har undergått objektskifte, ser vi at objektskifte må være noe som skjer i derivasjonen fra dypstrukturen til overflatestrukturen, (ref. figur 3). Problemet som oppstår i CP-TP-VP-systemet er at det tilsynelatende ikke er plass til det trykklette pronomenet analysen av overflatestrukturen.

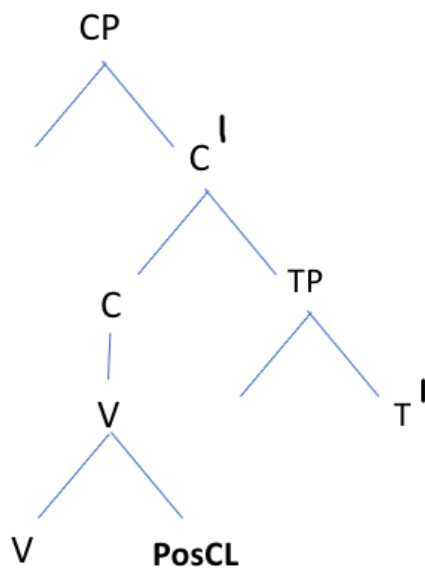
4.4.1 Utvidelse av C-projeksjonen

Figur 3 viser problematikken hvor det ikke er plass til det trykklette pronomenet som direkte objekt som et ledd mellom CP-delen og TP-delen. Likevel kunne en analyse tilsvarende figur 3, hvor det blir utvidet til en ekstra C' før TP-delen, tilsynelatende sett ut som en mulighet. Da ville det trykklette pronomenet kommet på en syntaktisk plass etter verbet. En slik analyse byr dog på for mange problemer til at den vil kunne bli fullkommen. En av de viktigste grunnene til at en slik analyse ikke holder mål er fordi det direkte objektet da står som en egen kjerne i strukturen, noe det ikke gjør i dypstrukturen – der det er et kompliment til verbet. C-kjernen er reservert til verb og subjunksjoner, og det er derfor ikke mulig med et nomen eller pronomen i denne plassen. Frase-kjerne-status-teorien, med sin hierarkiske strukturering, vil ikke tillate en slik analyse, fordi det direkte objektet ikke kan stå som en egen kjerne i syntaksen, når det egentlig er i komplimentsposisjonen til verbet i dypstrukturen.

5.4.2 Free Ride-analysen

Hellan og Platzack (Hellan & Platzack, 1999, s. 135-138) foreslår en analyse av trykklette pronomen kalt Free Ride-analysen. Denne analysen foreslår at når verbet flytter ut av VP-delen, og opp til CP-delen, vil det trykklette pronomenet ta en posisjon i trestrukturen kalt for PosCL, som er høyreadjungert ut av V under C-posisjonen, slik som vist i figur 4 (Hellan &

Platzack, 1999, s. 135). PosCL er da en plass i den syntaktiske analysen hvor trykklette pronomenen, og eventuelt klitikon, kan opptre (Hellan & Platzack, 1999, s. 135). Denne analysen er avhengig av verbflytting ut av VP-delen, hvor det trykklette pronomenet også projiserer og kan opptre i PosCL-posisjonen. Dette er basert på en antagelse om at bevegelsen til det trykklette pronomenet er relatert til forekomsten av trykklette elementer i en kanonisk posisjon i forhold til resten av ordene i setningen. Denne kanoniske posisjonen oppnås på grunn av en prosess der verbet i V og det trykklette pronomenet (i PosCL) beveger seg sammen til CP-delen (Hellan & Platzack, 1999, s. 135).

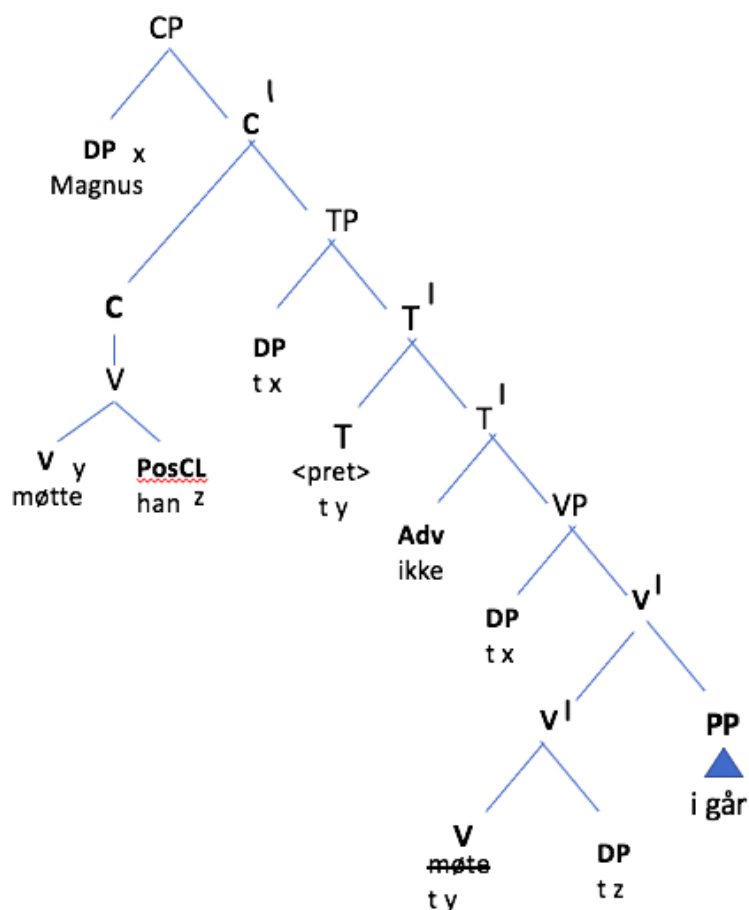

Figur 4: Free Ride-analysen.

Free Ride-analysen kan forklares ved at det trykklette pronomenet først blir høyreadjungert ut av V til PosCL motivert av «tiltrekning» (Hellan & Platzack, 1999, s. 135). Analysen krever at verbet flytter opp til CP-delen. Denne prosessen er i CP-TP-VP-systemet allerede kjent og er et krav for objektskifte ifølge Holmbergs generalisering. Den medførende strukturen i V under C-posisjonen i CP-delen likner strukturen til verbet og det direkte objektet i VP-delen før verbet har flytta ut av VP. Som vi vet kan trykklette pronomen ofte dras sammen til prosodiske fraser, hvor det trykklette pronomenet gjerne blir til et klitikon. Siden trykklette pronomener i objektsposisjon undergår objektskifte, kan vi tenke oss at dette kommer av en prosess som er motivert av at det trykklette pronomenet i direkte objektsposisjon ønsker å stå i samme prosodiske frase som verbet. Men i og med at det er et komplement til verbet trenger

den en plass av denne typen, og kan verken stå som en selvstendig kjerne, eller som en del av verbet.

Med Free Ride-analysen vil setningen «Magnus møtte han ikke i går» blir analysert slik som i figur 5 i overflatestruktur. Her ser vi at resten av setningen blir analysert «som vanlig», men at det direkte objektet har flytta til en komplimentsposisjon til verbet i C-kjernen.

Figur 5: analyse av setningen «Magnus møtte han i går» med Free Ride-analysen.

5.0 Diskusjon

Det er i overflatestrukturen vi møter på problematikken om hvor det trykklette pronominale objektet skal stå. I dypstrukturen vil det trykklette objektet ha plass i VP-delen i komplimentsposisjonen til verbet. Når verbet flytter ut av VP-delen til kjerneposisjonen i C-projeksjonen finner vi imidlertid ingen naturlig plassering til det trykklette objektspronomenet etter verbet i overflatestrukturen. Muntlig kan det høres ut som at det bør stå i samme prosodiske frase som verbet, og at det er fonetisk motivert. Det er likevel slik at klitikonet

stammer fra et trykklett pronomen, som er objektet i setningen, og derfor trenger sin egen plass i den syntaktiske strukturen.

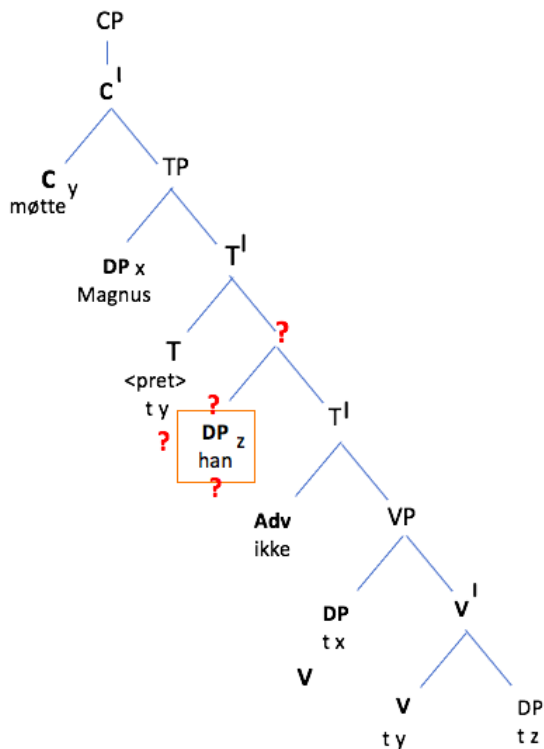
Frase-kjerne-status-teorien gir grunnlag for en hierarkisk struktur i setninger som gjør det mulig for oss å bygge opp setninger på en effektiv og hensiktsmessig måte. Når det skjer et objektskifte i setninger med trykklette pronominal objekter kan det derfor være grunn til å tro at dette kommer av en hierarkisk struktur, hvor det trykklette pronomenet ønsker å stå nærme verbet. Både Holmberg (1999) og Josefssons (2010) teorier kan knyttes til frase-kjerne-status-teorien. At objektskifte skjer som en defokuserende operasjon, og at det henger sammen med informasjonsstruktur, virker sannsynlig sammen med frase-kjerne-status-teorien, hvor det trykklette objektspronomenet står som kompliment til verbet, og ikke som en egen kjerne. Trykklette pronominal objekter er for det første, trykklette, som i utgangspunktet gir pronomenet mindre oppmerksomhet enn om det hadde vært trykk tungt. Det har i tillegg ofte deiktisk referanse. Når vi ser at ny informasjon ofte kommer senere i setningen, er det derfor ikke rart om det trykklette pronominal objektet ønsker å projisere lenger opp i trestrukturen. Sammenliknet med setninger hvor objektet er et nomen som opptrer i VP-delen, også i overflatestruktur (se eksempel (1a)), kan denne teorien virke rimelig. På denne måten kan det se ut som at trykklette pronominal objekt undergår objektskifte på grunn av hierarkiet i setningen, fordi det ikke er like tungtveiende informasjon som andre elementer i setningen. Derfor ønsker det trykklette pronomenet å henge seg på en vert i setninga, nemlig verbkjernen, som kan ansees som mer betydelig i setningen. Dessuten virker det plausibelt at trykklette pronominal objekter står lenger ned i hierarkiet, og trenger mindre fokus, fordi de trykksterke objektene, nominale eller pronominal, ikke undergår objektskifte. Dette indikerer at disse er av større fokus eller nødvendighet i setninger enn trykklette pronomen. At et pronomen er trykklett kan på denne måten ha noe med viktigheten av pronomenet i setninga.

I motsetning til en utvidelse av C-projeksjonen, som strider imot kjerne-frase-status-teori, gjør Free Ride-analysen det mulig å plassere det trykklette pronominal objektet etter verbet i overflatestrukturen i analysen av setninger. Denne analysen krever at verbet flytter ut av VP-delen og opp til CP-delen, noe som for øvrig er kompatibelt med objektskifte og Holmbergs generaliseringsteori, som sier at objektskifte kun skjer dersom verbet har flytta ut av VP-delen. Det trykklette pronominal objektet «haiker» med verbet som blir flytta fra VP-delen til CP-delen. Verbet tar altså med seg objektspronomenet når det projiserer oppover i

trestrukturen. Dersom verbet ikke flytter ut av VP-delen, enten i en undersetning eller ei setning med hjelpeverb (se eksempel (7 b-c)), flytter heller ikke det trykklette objektspronomenet, og begge deler blir dermed stående i VP-delen i overflatestrukturen også. Med tanke på den generelle prosessen i analysen sammen med antagelsen om at det trykklette objektspronomenet ønsker å flytte med verbet, kan denne analysen være en løsning.

Free Ride-analysen står likevel overfor noen utfordringer. For eksempel dersom vi ønsker å konstruere et ja/nei-spørsmål med trykklett objektspronomen, ser vi at analysen har svakheter. I eksempel (8) er eksempel (1a) gjort om til et spørsmål. Mellom verbet og det trykklette pronomenet opptrer subjektet. I en analyse av denne setningen vil verbet som vanlig ta opp C-posisjonen, men det trykklette objektspronomenet kan ikke bli høyreadjungert ut av V slik det blir gjort i Free Ride-analysen, fordi det ikke kan komme forut for subjektet i overflatestrukturen. Subjektet, som i dypstrukturen er i spesifikatorposisjonen til verbet, kan av nettopp denne grunn ikke ta opp en plass i V-delen i Free Ride-analysen. Subjektet må stå i spesifikatorposisjonen (til verbet), og kan ikke settes i samme knute i trestrukturen som verbet. Dermed blir subjektet stående i <spes, TP>, og vi står igjen overfor problemet vedrørende hvor det trykklette objektspronomenet skal opptre i overflatestrukturen. I et slikt spørsmål vil det ikke være en løsning med en PosCL-posisjon i knute med verbet, fordi subjektet opptrer mellom det verbet og det trykklette pronomenet. Dette er illustrert i figur 6.

(8) Møtte Magnus han ikke?

Figur 6: analyse av spørsmålet «Møtte Magnus han ikke?».

Det hadde også vært interessant å undersøke hvorvidt Free Ride-analysen kan gi en god analyse av setninger med ditransitive verb, som gir både indirekte og direkte objekt. I eksempel (5 a-c) så vi at objektskifte også forekommer i setninger med indirekte objekt, gjengitt her som (9). Her ser vi at det indirekte objektet også opptrer til høyre for setningsadverbialet, og dermed trenger en plass i syntaksen før «ikke».

(9) Magnus ga *han den* ikke.

Det finnes flere teorier vedrørende hvordan setninger med dobbelt objekt skal analyseres. Hellan (gjengitt i Åfarli & Eide, 2003, s. 122-123) foreslår en analyse som kalles «gruppeteori». I denne analysen er det indirekte objektet venstreadjungert til det direkte objektet, hvor de sammen utgjør en gruppe (Åfarli & Eide, 2003, s. 123). En slik analyse av dobbelt objekt, kan tilsynelatende være kompatibel med Free Ride-analysen, hvor PosCL-posisjonen blir fylt av en DP-knute med begge objektene, som dermed er adjungert av V, og dermed står i frase til verbet. Imidlertid er det en annen analyse som har blitt mer og mer utbredt de siste årene, nemlig «larsonske skall» (gjengitt i Åfarli & Eide, 2003, s. 124). Denne

analysen går i korte trekk ut på at det ligger én VP-del utenfor en annen VP-del, hvor den innerste er komplement til den ytterste (Åfarli & Eide, 2003, s. 124). I denne analysen blir både subjektet og det indirekte objektet i spesifikatorposisjoner, mens det direkte objektet forblir komplement til verbet. Det er for all del ikke umulig å inkludere «larsonske skall»-analysen av direkte og indirekte objekt i Free Ride-analysen, men det blir en for stor oppgave å undersøke dette for denne oppgaven. Free Ride-analysen er dermed en foreløpig analyse av setninger med trykklette pronomener i objektsposisjonen, og et godt utgangspunkt for videre forskning på tematikken.

6.0 Avslutning

De trykklette objektspronomenene kan i en del tilfeller høres ut som en prosodisk frase med verten sin. De er dog ikke dette, og trenger derfor sin egen plass i den syntaktiske strukturen. Frase-kjerne-status-teorien, objektskifte og tilnærminger til Holmbergs generalisering er teorier som gir belegg for at trykklette objektspronomen er hierarkisk strukturert i forhold til verten sin, for eksempel verb, og derfor bør ha en posisjon i den syntaktiske strukturen deretter. Free Ride-analysen gir det trykklette objektspronomenet nettopp dette.

Objektspronomenet blir adjungert ut av V til en PosCL-posisjon, slik at det henger sammen med verbet som en frase i C-posisjonen. Objektet, som har undergått objektskifte, forlater dermed sin posisjon i VP-delen og blir med verbet opp til CP-delen når verbet projiserer oppover. Dette er kun mulig dersom verbet flytter ut av VP-delen, noe som også er en forutsetning for objektskifte ifølge Holmbergs generalisering. Det er derfor ikke nødvendig med en Free Ride-analyse av setninger med hjelpeverb eller undersetninger, da objektspronomen i slike setninger ikke undergår objektskifte og dermed blir stående i VP-delen, sammen med hovedverbet. Free Ride-analysen kan gi oss en pekepinn på hvordan vi kan analysere setninger med trykklette pronomener i objektsposisjon, men den har imidlertid noen utfordringer som foreløpig gjør den ufullstendig. Den blir blant annet problematisk når deklarativsetninger skal bli til ja/nei-spørsmål, hvor subjektet kommer imellom verbet og det trykklette objektspronomenet. I tillegg gir ikke analysen noe åpenbart svar på hvordan setninger med trykklette pronomener som indirekte og direkte objekt bør analyseres. Analysen bør til tross for dette ikke forkastes, da den kan være et springbrett for videre forskning på temaet.

7.0 Figurliste

Figur 1: Analyse av setningen «I går spiste Magnus mat»	s. 6
Figur 2: Analyse av setningen «Magnus møtte ikke kompisen i går»	s. 7
Figur 3: Analyse av setningen «Magnus møtte han ikke i går»	s. 7
Figur 4: Free Ride-analysen.....	s. 13
Figur 5: Analyse av setningen «Magnus møtte han i går»	s. 14
Figur 6: Analyse av spørsmålet «Møtte Magnus han ikke?»	s. 17

8.0 Referanseliste

- Hellan, L. & Platzack, C. (1999). Pronouns in Scandinavian languages: An overview. I Riemsdijk, H. V. (Red.). *Clitics in the languages of Europe*. (Vol. 20-5). Berlin: De Gruyter.
- Holmberg, A. (1999). Remarks on Holmberg's Generalization. *Studia Linguistica*, 53 (1). 1-39. <https://doi.org/10.1111/1467-9582.00038>
- Johannessen, J. B. (2003). Innsamling av språklige data: Informanter, introspeksjon og korpus. I Johannessen, J. B. (Red.). *På språkjakt: problemer og utfordringer i språkvitenskapelig datainnsamling* (s. 133-171). Oslo: Unipub Forlag.
- Josefsson, G. (2010). Object shift and optionality: An intricate interplay between syntax, prosody and information structure. *Working Papers in Scandinavian Syntax*, 86, 1-24. Hentet fra: https://www.researchgate.net/profile/Gunloeg-Josefsson/publication/228845874_Object_shift_and_optionality_An_intricate_interplay_between_syntax_prosody_and_information_structure/links/53fc783d0cf2dca8ffff23b2/Object-shift-and-optionality-An-intricate-interplay-between-syntax-prosody-and-information-structure.pdf
- Mæhlum, B. & Røyneland, U. (2012). *Det norske dialektlandskapet: innføring i studier av dialekter* (1.utg.). Oslo: Cappelen Damm.
- Zwart, J. W. (1994). On 'Holmberg's Generalization'. *Language and cognition*, 4, 229-242.
- Åfarli, T. A., Eide, K. M., Johnsen, L. G., Nilsen, R. A., & Nordgård, T. (2003). *Norsk generativ syntaks* (3.utg.). Oslo: Novus forlag.

